

Ю. А. ВЕРЕТЕЛЬНИКОВА

старший викладач

Харківський державний медичний університет

С. А. НЕДОРУБКО

старший викладач

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

О. Є. ПАВЛЕНКО

старший викладач

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ

У статті проаналізовано провідні ідеї українських і зарубіжних учених щодо впровадження сучасних інноваційних технологій навчання в практику викладання фізичного виховання у ВНЗ. Враховуючи перспективу розвитку цього напрямку навчання з фізичного виховання, подано визначення поняття “педагогічні інновації у фізичному вихованні студентів” та виокремлено три типи ознак інноваційної навчальної інформації при викладанні фізичного виховання у ВНЗ. Зазначено, що ефективному викладанню фізичного виховання у ВНЗ сприяє впровадження в освітній процес вищої школи авторських програм з фітнес-аеробіки, плавання, бейсболу, лакросу, фехтування, легкої атлетики, єдиноборства тощо.

Ключові слова: навчальний процес, ВНЗ, фізичне виховання, студент, викладач, педагогічні інновації.

За 25 років становлення молодшої української держави однією з її суттєвих проблем стало збереження та зміцнення фізичного й психічного здоров'я громадян. Негативний вплив довкілля, хвороби, гіподинамія та психічні перевантаження є головними причинами катастрофічного зменшення кількості українців (майже на 10 мільйонів за останні 25 років). Такий стан справ значно підвищує роль фізичного виховання в житті кожної людини та суспільства загалом, зумовлюючи потребу у формуванні нового покоління викладачів фізичного виховання.

Водночас сучасний технологічний прогрес в освіті та швидкість виникнення нових педагогічних інструментів передбачають швидку й кардинальну зміну системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з фізичного виховання. Даються в знаки зміна соціального становища студентів, їх інтересів і прагнень, переоцінка цінностей та поглядів на життя, що значно знижують привабливість занять фізичною культурою й спортом. На наше переконання, один із шляхів підвищення такої мотивації лежить у площині постійного зростання професійної майстерності викладачів фізичного виховання. Зауважимо, що оперативність такого засвоєння багато в чому залежить від інтенсивності та обсягу доведення необхідної інформації до суб'єкта (викладача). З огляду на зазначене, найбільші можливості мають ті викладачі, які володіють інноваційними освітніми технологіями [4].

Однак, як свідчить практика, володіння викладачами фізичного виховання такими технологіями нині характеризується вкрай низьким рівнем, хоча саме інноваційні технології відкривають перспективу їх використання не тільки для отримання знань, а й для вирішення практико-мотиваційних завдань під час занять з фізичного виховання.

Аналіз наукової літератури дав підстави стверджувати, що нині рівень викладання навчальної дисципліни “Фізичне виховання” вимагає постійного підвищення професійно-педагогічної компетентності викладачів. Наявний дисбаланс негативно позначається на фізичній підготовленості студентів, їх здоров’ї та навіть на соціальному компоненті. Все це вказує на необхідність розробки нових методів і шляхів підвищення професійної майстерності викладачів фізичного виховання. У зв’язку з цим виникає необхідність вивчення інноваційних технологій викладання навчальної дисципліни “Фізичне виховання”, що дасть змогу привернути увагу студентів до регулярних занять фізичною культурою та спортом, підвищити відвідуваність занять з фізичного виховання, зробить їх більш якісними й продуктивними.

Отже, *метою статті* є аналіз педагогічних інновацій у фізичному вихованні студентів та визначення найефективніших серед них.

Аналіз стану наукової розробки проблеми дає можливість констатувати, що питання розвитку й удосконалення професійного освіти педагогічних працівників розглядали такі вчені: А. Алексюк, Ю. Бабанський, Н. Бібик, В. Гриньов, Г. Васьківська, М. Данилов, В. Загвязинський, С. Золотухіна, Г. Ільїна, О. Киричук, В. Краєвський, М. Кузьміна, І. Лернер, В. Лозова, В. Ляудіс, О. Ляшенко, О. Малихін, В. Онищук, В. Паламарчук, П. Підласий, О. Савченко, П. Семенець, М. Скаткін, Г. Щукіна та ін. Застосуванню інноваційних освітніх систем, інноваційних технологій у процесі підготовки викладацького складу приділено увагу в працях В. Беспалька, Б. Гершунського, О. Дубасенюк, В. Євдокимова, О. Жерновникової, В. Монахова, А. Нісімчука, О. Падалки, О. Пехоти, І. Підласого, О. Попової, І. Прокопенка, Б. Скіннера, С. Сполдинга, В. Тименка та ін. Можливості інтеграції інформаційно-комп’ютерних технологій у діяльність викладача фізичного виховання розглядають такі зарубіжні автори: P. Allison, G. Graham, J. Stiehl, D. Morris, Ch. Sinclair, J. Woods. Питання впровадження сучасних видів спорту в програму навчальної дисципліни “Фізичне виховання” стали предметом дослідження D. Wuest, R. Pate, T. Ratliffe, T. Smith.

Фахівці, які створюють сучасні програми підвищення кваліфікації для викладачів фізичного виховання, останнім часом концентрують увагу переважно на змісті навчальних посібників, а не на способі передачі нової навчальної інформації. Найпопулярнішими способами підвищення кваліфікації викладачів є стажування, відвідування курсів і лекцій. Такі форми не є достатньо продуктивними в ХХІ ст., коли технології, програми, інновації створюються і змінюються швидше, ніж людина встигає навчитися їх застосовувати. На цьому акцентують фахівці у сфері додаткової освіти в галузі фізичного виховання в Україні та закордоном. Вчені вказують на

необхідність “встигати наближатися до рівня студентів при засвоєнні нових технологій”. На думку зарубіжних авторів, тільки в такий спосіб можна наздогнати, засвоїти, обігнати сучасних студентів у їх здатності виконувати будь-які завдання, зокрема в плані підвищення рухової активності, за допомогою гаджетів. Викладач фізичного виховання має постійно відчувати змагальний момент зі студентами при засвоєнні й застосуванні нових технологій. У такий спосіб вдасться зберегти та збільшити інтерес студентів до занять фізичними вправами [7].

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що в сучасній системі підвищення професійної майстерності викладачів фізичного виховання в Україні потрібні певні оновлення для збільшення швидкості передачі нової інформації для викладачів, створення нових і різноманітних способів підвищення рівня професійної майстерності з використанням інноваційних технологій у процесі педагогічної діяльності, появи on-line майданчиків спілкування та обміну досвідом викладачів усіх регіонів. Однак на сьогодні відчувається гострий дефіцит науково обґрунтованих умов зазначеного процесу.

В процесі наукового пошуку встановлено, що вихід із ситуації, що склалася, вбачається в наповненні навчальної дисципліни новим змістом, упровадженні нових освітніх технологій, а також збільшенні ролі викладача фізичного виховання в житті сучасного студента [3].

У новій соціальній ситуації в Україні фізичне виховання розглядають у поєднанні особистісних і суспільно-державних інтересів. Разом з тим, залишається сталим визначення однієї з основних функцій фізичного виховання як засобу підготовки робочої сили, воїнів-захисників держави, спортсменів, орієнтованих на вищі досягнення в спорті та встановлення нових рекордів [3].

У задоволенні такої потреби в межах вищих навчальних закладів стає на заваді низка перешкод соціально-гуманітарного характеру: необґрунтоване зростання кількості закладів, які готують майбутніх викладачів фізичного виховання, взамін їх якості; відсутність адекватної системи відбору здатних до педагогічної справи осіб; нівелювання статусу професії викладача фізичного виховання в молодіжному середовищі; занепад матеріально-технічної бази для належної професійно-педагогічної підготовки тощо.

Окреслені реалії значно знижують закладені Національною доктриною розвитку освіти (2002 р.), Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту (2004 р.) та іншими державними документами високі стандарти професійної підготовки кваліфікованих кадрів у сфері фізичного виховання і спорту й послаблюють можливість якісної реалізації запропонованих освітньо-професійних програм.

Аналіз наукової літератури дав підстави виокремити критерії педагогічної майстерності сучасного викладача фізичного виховання: адекватність професійного самоставлення (сприйняття себе як професіонала); адекватність ставлення до студентів, засобів, процесу й мети педагогічної

діяльності; комунікабельність; перцептивні та динамічні здібності; здатність до оптимістичного прогнозування; креативність; психологічні та педагогічні знання; дидактичні вміння й навички; знання з теорії та методики фізичного виховання; вольова саморегуляція; мімічна та пантомімічна виразність; техніка мовлення; контроль рухів тіла; оперування сигналами від аналізаторів.

У зв'язку з проведеними в Україні освітніми реформами особливого значення набувають проблеми оптимізації освітнього процесу, використання ефективних педагогічних технологій, сучасного дидактичного змісту освітніх програм і навчально-методичного забезпечення. На думку В. Бальсевича, А. Блеєра, Б. Лосіна, вирішення цих питань у галузі фізичного виховання є актуальним, оскільки функціонування сформованої системи додаткової професійної освіти неоптимальне й майже не враховує змін соціально-економічних умов сучасного етапу розвитку України [1]. Необхідність своєчасного реагування системи професійної освіти педагогічних кадрів у сфері фізичного виховання на зміни, що відбуваються, вимагає “постійного розвитку науково-методичного та інформаційного забезпечення з метою створення адаптованої системи підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки кадрів, яка дає змогу оперативно задовольняти сучасні запити” [1].

Водночас роль фізичного виховання в сучасному світі стає все більш помітною. Фізичне виховання є тим соціально-економічним і політичним чинником, що визначає рівень добробуту населення України, національної самосвідомості та забезпечення довгострокової соціальної стабільності. Всі перераховані вище зміни знаходять відображення в освітньому стандарті, який передбачає, насамперед, розуміння ролі та значення навчальної дисципліни “Фізичне виховання” у формуванні особистісних якостей, в активному включенні до здорового способу життя, зміцненні та збереженні індивідуального здоров'я кожного студента.

Для того, щоб досягти цього, викладачеві фізичного виховання, який працює в сучасних умовах, необхідно вміти організувати заняття повному, стати авторитетом для студентів, бути професійним, успішно реалізовувати поставлені перед ним завдання.

Викладачеві фізичного виховання необхідно бути обізнаним щодо нових освітніх технологій, інновацій у галузі фізичної культури і спорту, обладнання, нових видів спорту, працювати над своїм зовнішнім виглядом та іміджем. У процесі вдосконалення фізичного виховання в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу одним із найважливіших завдань має стати підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Утім, на сьогодні система підвищення професійної майстерності не є досконало впорядкованою системою, яка б мотивувала викладачів до оволодіння новітніми технологіями.

Базові принципи концепції додаткової професійної освіти мають ґрунтуватися на випереджальному характері змісту навчання, орієнтації на

розвиток фахівця як особистості, індивідуалізації навчального процесу, гуманізації та демократизації освіти. Додаткова освіта для викладачів фізичного виховання має містити такі компоненти: формування в слухачів здібностей експериментувати, прогнозувати, дискутувати, знаходити консенсус, моделювати методи прикладного дослідження, технології як інноваційну діяльність [1].

Деякі українські автори останнім часом у своїх наукових розвідках стали активно пропагувати запровадження педагогічних інновацій у систему підвищення професійної майстерності викладачів фізичного виховання.

Наприклад, С. Фоменко, Л. Корнілова, О. Айчувакова в 2011 р. розглядали проектне навчання як інноваційний метод у системі підвищення професійної майстерності викладачів фізичного виховання. Незважаючи на всю новизну описуваного методу, його форма залишається незмінною – викладач зобов'язаний прийти на курси підвищення кваліфікації, відірватися від свого робочого місця. Вважаємо, що необхідно урізноманітнити способи та форми організації підвищення професійної майстерності викладачів фізичного виховання, враховуючи напрацювання в галузі педагогічної інноватики.

Педагогічна інновація – це комплекс заходів, спрямованих на впровадження нової техніки, технологій, винаходів [5]. Педагогічні інновації належать до соціального типу інновацій, можуть бути представлені у вигляді ідей, процесів, засобів, методів, форм, технологій.

У нашому дослідженні акцентуємо на інноваційних способах підвищення професійної майстерності, зокрема на нових формах організації цього процесу. Педагогічні інновації поділяємо на три типи за ознакою інноваційної навчальної інформації:

1. “Добре забуте старе” – використання застарілих форм, їх реорганізація, вдосконалення, модифікація.
2. “Адаптація” – об'єднання традиційних і нових форм навчання, адаптація старих знань до нових технологій.
3. “Абсолютно нові” – радикальні перетворення, що не були описані та застосовані раніше.

Цілі впровадження педагогічних інновацій:

- підвищення мотивації до навчальної діяльності;
- збільшення обсягів нової навчальної інформації;
- прискорення темпів навчання;
- відповідність потребам сучасного суспільства [2].

З огляду на зазначені цілі, починаючи з 2010 р. у ВНЗ стали розробляти та поступово впроваджувати в освітній процес вищої школи авторські програми з фізичного виховання.

Цілями розроблених і впроваджених авторських програм у практику вищої школи з фізичного виховання є:

- впровадження авторських розробок професійними спортсменами, фахівцями з видів спорту;

- формування різнобічно розвиненої особистості викладача, готового до активної творчої самореалізації в контексті загальнолюдської культури;
- спрямування навчального процесу на формування стійких мотивів і потреб до регулярних занять традиційними та сучасними видами фізичної активності;
- цілісний розвиток фізичних, психічних і морально-вольових якостей, соціалізація та адаптація студентів до сучасних вимог і умов життя українського суспільства [6].

Збільшення кількості годин за програмою на опанування окремими видами спорту має на меті не лише підвищити результативність, забезпечити можливість участі студентів у районних або міських змаганнях на більш високому рівні, а й підвищити мотивацію до регулярних занять фізичними вправами.

Так, наприклад, включення такого популярного виду спорту, як фітнес-аеробіка, в програму фізкультурної освіти дає змогу “прищепити” любов до здорового способу життя студентів. Завдяки різноманіттю рухових дій, доступності, високоемоційному характеру, використанню музики й звичного обладнання в нестандартному вигляді фітнес-аеробіку можна використовувати як одну з інноваційних форм реалізації фізичного виховання.

Водночас уведення в навчальну діяльність студентів інноваційних засобів і форм фізичного виховання, зокрема таких, як ритмічна гімнастика, функціональний тренінг, танці, збільшує вимоги до знань і вмінь сучасних викладачів фізичного виховання.

У процесі проведення порівняльного аналізу освітніх програм з фізичного виховання в США та Україні [6] вдалося з’ясувати, що в США фітнес-аеробіку було включено до програми навчання з фізичного виховання ще в 1990 р. Ще раніше в освітню та змагальну програму для студентів було включено інші види спорту: плавання, бейсбол, лакрос, фехтування, легку атлетику, єдиноборства [6].

Аналіз наукової літератури дав підстави стверджувати, що включення зазначених видів спорту в навчальну програму з фізичного виховання для американських студентів здійснювалося як інноваційний засіб з розробкою відповідного методичного супроводу. В кінцевому результаті це забезпечило помітний позитивний ефект як для підвищення професійної майстерності викладачів, так і для якості фізичної підготовленості студентів.

Висновки. Отже, зазначимо, що педагогічні інновації в системі фізичного виховання студентів відіграють значну роль, особливо коли йдеться про впровадження нових технологій та форм. Необхідно зазначити, що головний аспект педагогічного професіоналізму викладача фізичного виховання полягає не тільки в засвоєнні нової навчальної інформації про форми та методи роботи зі студентами, а й у готовності викладача як особистості використовувати й упроваджувати нововведення в навчальний процес.

Перспективою подальших досліджень може бути науковий аналіз щодо визначення специфічних особливостей упровадження сучасних тех-

нологій навчання з фізичного виховання в практику медичних і фармацевтичних ВНЗ.

Список використаної літератури

1. Блеер А. Н. Основные тенденции развития дополнительного образования в сфере физической культуры, спорта и туризма / А. Н. Блеер // Вестник учебных заведений физической культуры : сб. науч. трудов. – 2005. – № 1 (3). – С. 23–26.
2. Борейко Н. Ю. Мотиваційне забезпечення професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів / Н. Ю. Борейко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2006. – Вип. 38. – С. 434–440.
3. Кузьмин В. Г. Введение в теорию физической культуры : учеб. пособ. / В. Г. Кузьмин. – Нижний Новгород : Изд-во ННГУ им. Н. И. Лобачевского, 2005. – 245 с.
4. Латыпов И. К. Дополнительное образование в сфере физической культуры как компонент непрерывного образования / И. К. Латыпов. – Москва : “НПР”, 2004. – 120 с.
5. Папуча В. М. Теоретичні підвалини формування педагогічної майстерності студентів спеціальності “фізичне виховання” / В. М. Папуча // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2008. – Вип. 51. – С. 269–273.
6. Allison P. C. Constructing children’s physical education experiences: understanding the content for teaching / P. C. Allison, K. R. Barrett. – Boston : Allyn and Bacon, 2000. – 245 p.
7. Mosston M. Teaching physical education / M. Mosston, S. Ashworth. – San Francisco : W. Cummings, 2002. – 215 p.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2016.

Веретельникова Ю. А., Недорубко С. А., Павленко А. Е. Педагогические инновации в физическом воспитании студентов

В статье проанализированы ведущие идеи украинских и зарубежных ученых по внедрению современных инновационных технологий обучения в практику преподавания физического воспитания в вузе. Учитывая перспективу развития данного направления обучения физическому воспитанию, дано определение понятия “педагогические инновации в воспитании студентов” и выделены три типа признаков инновационной учебной информации при преподавании физического воспитания в вузе. Отмечено, что эффективно преподаванию физического воспитания в вузе способствует внедрение в образовательный процесс высшей школы авторских программ по фитнес-аэробике, плаванию, бейсболу, лакроссу, фехтованию, легкой атлетике, единоборству и тому подобное.

Ключевые слова: учебный процесс, ВУЗ, физическое воспитание, студент, преподаватель, педагогические инновации.

Veretelnikova Y., Nedorubko S., Pavlenko A. Pedagogical Innovations in Physical Education Students

The article analyzes the idea of leading Ukrainian and foreign scientists on introduction of modern innovative technologies of training in the teaching practice of physical education in high school. Given the prospect of the development of this direction of training in physical education, the authors give the definition of the concept of “pedagogical innovations in the education of students” and highlighted three types of innovative features educational information in the teaching of physical education in high school. It is indicated in the article that the role of physical education in the modern world is becoming more prominent socio-economic and political factor in determining the level of welfare of Ukraine, national identity

and ensuring long-term social stability. All these changes are reflected in educational standards, which implies first of all understand the role and importance of the discipline physical education in the formation of personal qualities, the active inclusion of healthy lifestyles, strengthening and preserving individual health of each student. To achieve this, the physical education teacher who works in modern conditions, must be able to organize classes in a new way, to become the authority for students to be professional, to successfully implement its tasks. The authors noted that the pedagogical innovations in the system of physical education students play an important role, especially when it comes to new technologies and forms. It should be noted that the main aspect of teacher professionalism is not only learning new educational information on the forms and methods of work with students, and the readiness of the teacher as an individual to use and innovate in the classroom. It is noted that the effectiveness of the teaching of physical education in high school is to introduce into the educational process of the higher school of copyright on fitness aerobics programs, swimming, baseball, lacrosse, fencing, athletics, martial arts, and the like.

Key words: *educational process, university, physical education, student, teacher, pedagogical innovation.*